

KAPITTEL 7

NEDRE HOBEKK 3. EN LOKALITET FRA STARTEN AV MELLOMMESOLITTISK TID MED KORT OPPHOLD

Guro Fossum

C58368, Nedre Hobekk, 4074/4, Larvik kommune, Vestfold	
Askeladden-ID	115977
Høyde over havet	73 m.
Utgravningsleder	Guro Fossum
Feltmannskap	3–5
Dagsverk i felt	42,5
Tidsrom	1.6, 4.6, 12.6–22.6.2012
Metode	Maskinell avtorving, konvensjonell steinalderutgravning, 4 mm vannsilding
Avtorvet areal	564 m ²
Utgravd areal	Lag 1: 39 m ² , lag 2: 32 m ² , lag 3: 15 m ² , lag 4: 1,75 m ²
Utgravd volum	8,76 m ³
Volum per dagsverk	0,21 m ³
Funn	449 littiske funn
Datering	Tidlig mellommesolitikum

INNLEDNING

Nedre Hobekk 3 ble i 2008 påvist av Vestfold fylkeskommune ved ett positivt prøvestikk med åtte flintfunn. Det funnførende prøvestykket ble avgrenset av elleve negative stikk. Lokalitetens størrelse ble estimert til å være 489 m², og funnførende lag var 30 cm tykt. På bakgrunn av lokalitetens høyde over havet ble den gitt en foreløpig datering til mellommesolittisk tid (Lia 2008).

Lokaliteten ble undersøkt i 2012. Til sammen ble det gjort 449 littiske funn i tilknytning til en funnkonsentrasjon. Funnene består utelukkende av flint. Det ble funnet kun to sekundærbearbeidede gjenstander; det øvrige materialet omfatter avfall og flekker. Trolig representerer funnene et enkeltbesøk fra starten av mellommesolittisk tid, mellom 8200–8000 f.Kr.

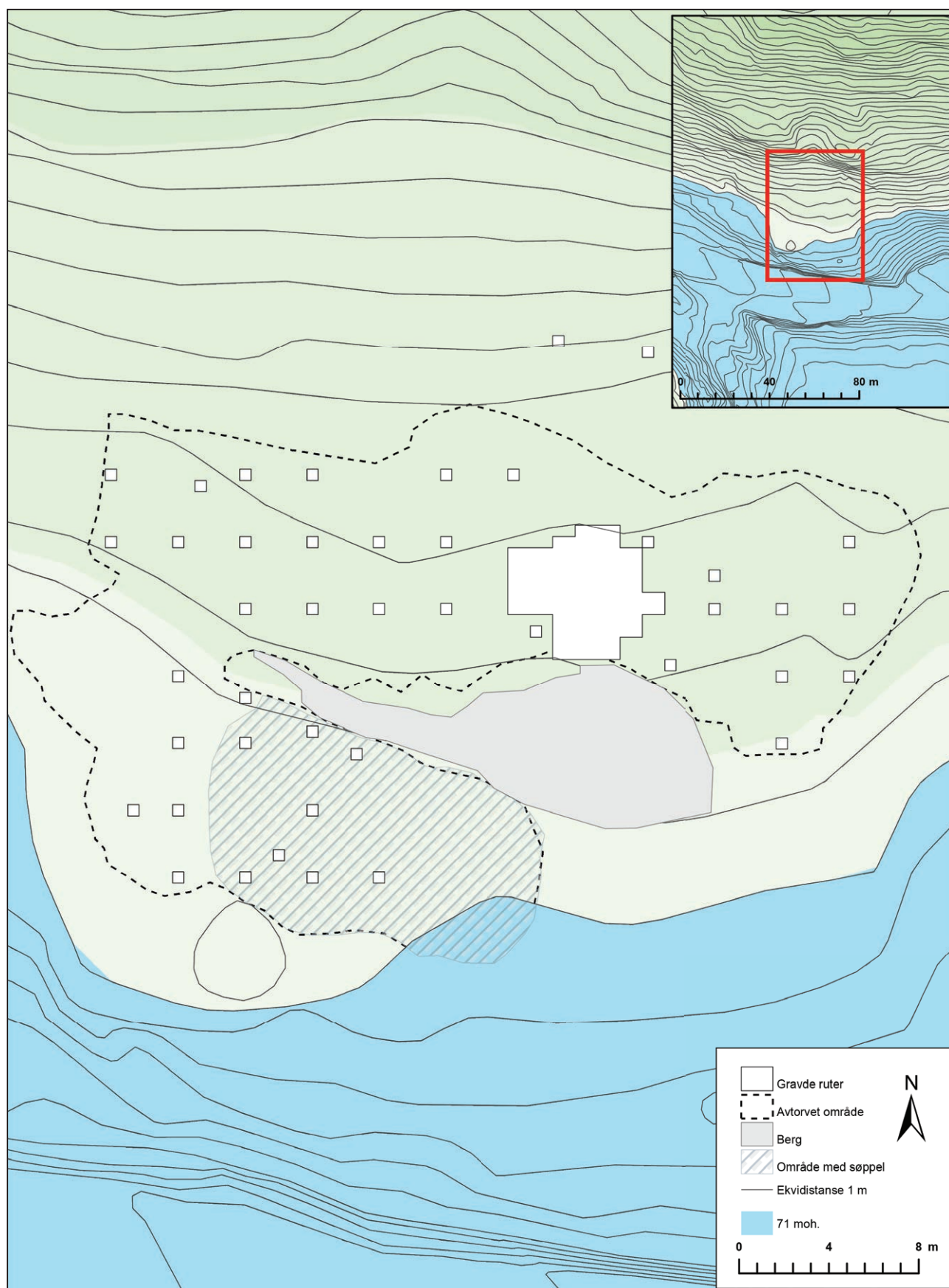
Ettersom det ble gjort få diagnostiske gjenstandsfunn, ble det utført en utvidet klassifisering av materialet i forsøk på å synliggjøre aktiviteter og strategier på lokaliteten (se Melvold et al., kap. 2.6, dette bind).

BELIGGENHET, TOPOGRAFI OG JORDSMONN

Nedre Hobekk 3 lå på en svakt sadelformet terrasse i bratt, sørhellende terreng, rett nord for den sørlandske hovedvei (gamle E18). Lokaliteten lå 73 moh. og var avgrenset av stigende terreng i nord og berg i forkant av en bratt skrent i sør. Det lå en større terrasse noen meter nedenfor den registrerte lokaliteten. Omkringliggende landskap var kupert, med store åser og steile klipper ned i Vassbotnvanet, som lå om lag 200 meter sørøst for lokaliteten. I forkant av avtorvingen bestod vegetasjonen av gran og unge løvtrær av typene bjørk og rogn, og bakken var dekket av gress og hvitveis. Torvlaget var jevnt over tynt, og jordsmonnet kan beskrives som lett podsolert brunjord, og mineraljorden bestod av rødbrun grus. Flaten var ganske steinete, og flere steder lå berggrunnen (larvikitt) oppe i dagen.

MÅLSETTING OG PROBLEMSTILLINGER

Den innledende undersøkelsen viste at Nedre Hobekk 3 var av begrenset størrelse og dermed velegnet for totalgravning. Lokaliteten lå på 73 moh., og ut i fra strandlinjekurven kan den dateres til om lag 8200–8000 f.Kr. (9000–8800 BP), altså tidlig

Figur 7.1. Utgravningsfeltet og lokaltopografi på Nedre Hobekk 3 ved en strandlinje på 71 moh.

Figure 7.1. Local topography and plan of the excavated surface of Nedre Hobekk 3 with sea level drawn at 71 m.a.s.l.

Figur 7.2. (a) Oversiktsbilde av Nedre Hobekk 3. Utgravningsfeltet ligger til venstre i bildet på den øverste terrassen. Såldestasjonen står på den nederste terrassen, hvor det tidligere har stått en enebolig (foto mot S). (b) Utgravningsfeltet etter at lag 1 er ferdiggravd. Majoriteten av funnene lå i tilknytning til den steinfrie delen av feltet (foto mot S). (c) Haglskur i juni. På bildet: Kristin Orvik og Claudia Arangua Gonzalez. (d) Et utvalg flekker. De to til venstre er av flinttypen T2, mens flekken til høyre er brent.

Figure 7.2. (a) View of Nedre Hobekk 3, facing south. In the photo, the site is situated to the left on the upper terrace. The sieving station is placed on the lower terrace, on the foundations of a house. (b) View of surface, facing south. Layer 1 is excavated. Most finds were discovered in the rock-free zone of the site. (c) Kristin Orvik and Claudia Arangua Gonzalez experience a hail shower in June. (d) A selection of blades. To the left, two blades of flint type T2. The blade to the right is burnt.

mellommessolitisk tid. Lokaliteter på dette høydenivået er dårlig representert i Vestfoldbaneprosjektet samt E18 Bommestad–Sky og E18 Brunlanesprosjektet, og forutsatt at aktiviteten på lokaliteten har vært strandbunden, kan den gi ny kunnskap om den kronologiske/teknologiske utviklingen og bosetningsmønster i overgangen tidligmesolitikum–mellommessolitikum i Sørøst-Norge.

UTGRAVNINGEN OG METODE

Etter avskoging og maskinell avtorving ble det gravd 47 prøvekvadrater på 50 x 50 cm i opptil tre 10 cm mekanisk definerte lag fordelt på den registrerte flaten og deler av terrassen nedenfor. Det ble gjort funn i to av kvadrantene på den registrerte flaten, og det ble

åpnet opp et mindre felt i tilknytning til disse. Lokaliteten ble undersøkt etter konvensjonelle metoder, det vil si graving av 10 cm tykke lag i kvadratmeter-ruter og kvadranter. Feltet ble utvidet horisontalt og vertikalt til funnkonsentrasjonen var tilfredsstillende avgrenset. Mesteparten av funnene ble gjort i lag 1, men det ble stedvis gravd tre mekaniske lag. Lokaliteten ble ikke flateavdekket etter den konvensjonelle gravingen, da potensialet for strukturer ble vurdert som lavt. Lokaliteten anses som totalundersøkt.

KILDEKRITISKE FORHOLD

På terrassen nedenfor lokaliteten har det tidligere stått en enebolig. Huset ble revet på 1970-tallet i forbindelse med anleggelsen av gamle E18. Store

Type	Beskrivelse	Antall funn
T1	Matt, mørk gråmelert	47
T2	Fin, lys gråmelert/brun, transparent	95
T3	Gjennombrønt	77
T4	Matt, lys grå/brun, melert	163
T5	Fin, svart senon med hvite spetter	14
T6	Fin, gråmelert	11
T7	Matt, grå, grov	6
T8	Fin, brun, transparent, bryozo	2
T9	Fin, mørk, grå, spettete	21
T10	Ukjent	13

Figur 7.3. Det er skilt ut ti flinttyper basert på visuelle kriterier, T1–T10. T3 er brent flint, og T10 er patinert/ubestemt flint. Ved å skille mellom flinttyper får man en innsikt i reduksjonssekvensene på lokaliteten.

Figure 7.3. Flint is divided by type based on visual characteristics, T1–T10. T3 is burnt flint, and T10 is patinated/unknown type. Sorting flint by type gives a better understanding of the reduction sequences.

Hovedkategori	Antall	%	Delkategori/merknad	Antall
Sekundærbearbeidet flint				
Flekk med retusj	1	0,2		1
Skrapec	1	0,2	Avslag med konveks kantretusj	1
Sum, sekundærbearbeidet flint	2	0,4		
Primærttilvirket flint				
Flekk	8	1,8	Makroflekk	4
			Smalflekk	4
Mikroflekk	4	0,9		1
Avslag	142	31,6	Avslag	130
			Hengselavslag	12
Fragment	115	25,6		115
Splint	178	39,6		178
Sum, primærttilvirket flint	447	99,5		
Sum, flint	449	≈ 100		

Figur 7.4. Funnmaterialet fra Nedre Hobekk 3.

Figure 7.4. Classification of flint from Nedre Hobekk 3.

Lag	Antall funn	Prosent av alle funn	Gravd areal	Funntetthet per m ²
1	340	75,7	28,5	11,9
2	104	23,2	21,25	4,9
3	5	1,1	3,5	1,4
Sum	449	100		

Figur 7.5. Vertikal funnfordeling på Nedre Hobekk 3. Gravd areal i tabellen omfatter ikke prøvekvadrater som ligger utenfor feltavgrensingen.

Figure 7.5. Vertical find distribution, Nedre Hobekk 3. Test squares from outside the site limit are not included in the table.

deler av flaten var forstyrret som følge av planering, og mengder med søppel var gravd ned i undergrunnen. Det lå også søppel oppover skråningen og i tilknytning til flaten med den registrerte lokaliteten, men undergrunnen her syntes å være uskadet.

FUNNMATERIALE

På Nedre Hobekk 3 ble det til sammen gjort 449 littiske funn, hvorav alle er av flint. Med unntak av to sekundærbearbeidede gjenstander var alt primærtilvirket materiale.

Det er identifisert ni flinttyper på lokaliteten; se figur 7.3. Den vanligst forekommende er en matt, lysegrå/brunmelert variant (T4). Blant de fine flinttypene dominerer en lys brun/grå transparent type (T2). Sytten prosent av flinten er varmepåvirket, og gjennombrønt/krakelert flint er skilt ut som en egen type (T3). Andelen cortex er lav (18 prosent), og flinttypene T2, T5 og T9 har den største andelen.

Redskaper

Det ble funnet kun to sekundærbearbeidede gjenstander på Nedre Hobekk 3, deriblant et flekkefragment med retusj (T9) og en skraper laget på et primæravslag med steil, konveks kantretusj (T6).

Primærtilvirket materiale

Flekker

Flekkematerialet består av 8 flekker (> 8 mm) og 4 mikroflekker (≤ 8 mm). Flekkematerialet foreligger i typene T2, T3, T4 og T6. Halvparten er tilvirket av T2, og det er produsert både makroflekker, småflekker og mikroflekker av denne typen. Flekkene av T2 er regelmessige med tilnærmet rett plattformvinkel, små slagflaterester, slagbulearr og leppedannelse, noe som kan tyde på indirekte myk teknikk (jf. Sørensen 2006). Flekkematerialet av T4 er noe mindre regelmessig. Én av flekkene er bearbeidet med knusespor langsmed ryggen, men mangler den karakteristiske tilhuggingen fra sidene som skal til for at den kan defineres som en ryggflekke.

Ingen av flekkene er primære, altså flekker fra den innledende reduksjonsfasen der dorsalsiden er helt eller delvis dekket av cortex (jf. Sørensen 2006:25, fig. A; Yerkes and Kardulias 1993:94–96, fig. 2 og tabell 1).

Avfall

Avfallsmaterialet utgjør 97 prosent av funnmengden og kan fordeles på avslag, fragment og splint. Det er ikke skilt ut splinter med slagbule. Fragmenter og splinter utgjør 86 prosent av det brente materialet

på lokaliteten, og fragmenteringen i materialet skyldes derfor i hovedsak varmepåvirkning.

En liten andel av materialet har rest av cortex, og det er identifisert få primære og sekundære avslag og fragmenter, altså avslag/fragmenter som er helt eller delvis dekket av cortex. Dette kan tyde på at det ikke ble tatt med ubearbeidede knoller til lokaliteten.

T2 og T4 er de vanligste flinttypene på lokaliteten og har de lengste reduksjonssekvensene. T2 ser ut til å ha blitt brukt til flekke- og mikroflekkeproduksjon, og det øvrige avfallet kan kanskje knyttes til kjernepreparering. T4 har den største andelen av større avslag (> 4 cm) blant flinttypene, og det forekommer opptil 7 cm store avslag av denne typen. Dette kan tyde på at emnet har vært av en viss størrelse da det ble fraktet inn på lokaliteten. Fravær av cortex viser likevel at den innledende formgivningen har foregått et annet sted. Det forekommer flekker av flinttypen, og disse var mindre regelmessige enn de i T2. Kanskje kan avfallet knyttes til formgivning av en kjerne? Det er identifisert noen mulige plattformprepareringsavslag i begge disse typene.

De øvrige flinttypene, særlig T5–T9, forekommer i beskjedne mengder, og reduksjonssekvensene i disse er korte. Splintandelen av disse typene er lav. De kan representere avslag/fragmenter som er medbrakt til lokaliteten.

FUNNSPREDNING OG AKTIVITETSOMRÅDER

Funnmaterialet på Nedre Hobekk 3 lå innenfor en velavgrenset konsentrasjon, sentralt plassert på den sadelformede flaten; se figur 7.6. Feltets største utstrekning var 28,5 m². Funn fra lag 2 og 3 ble i hovedsak gjort der det var høy funnfrekvens i lag 1.

De ulike flinttypene lå jevnt spredt innad i konsentrasjonen. Funnfrekvensen var høyest nordvest på feltet, og alle flekkene, men unntak av én, ble funnet her. Mikroflekkene har en litt annen spredning enn flekkene; se figur 7.7. Skraperen lå i utkanten av konsentrasjonen.

DATERING OG BRUKSFASER

Det foreligger ikke organisk materiale som kan C14-datere aktiviteten på flaten, og det ble ikke gjort diagnostiske funn. Lokaliteten dateres derfor ut fra strandlinje samt teknologiske trekk ved materialet.

Boflaten ble tørrlagt omtrent 8200 f.Kr. (9000 BP). Med et havnivå 72 meter over dagens har lokaliteten ligget på en terrasse i en bratt skråning inne i en fjordarm, det som i dag utgjør Hallevannet. Denne lokaliseringen gir mest mening dersom den lå

Figur 7.6. Funnspredning. Alle funn (øverst til venstre), flinttypene T1–T3 (øverst til høyre), flinttypene T4–T6 (nederst til venstre) og flinttypene T7–T9 (nederst til høyre).

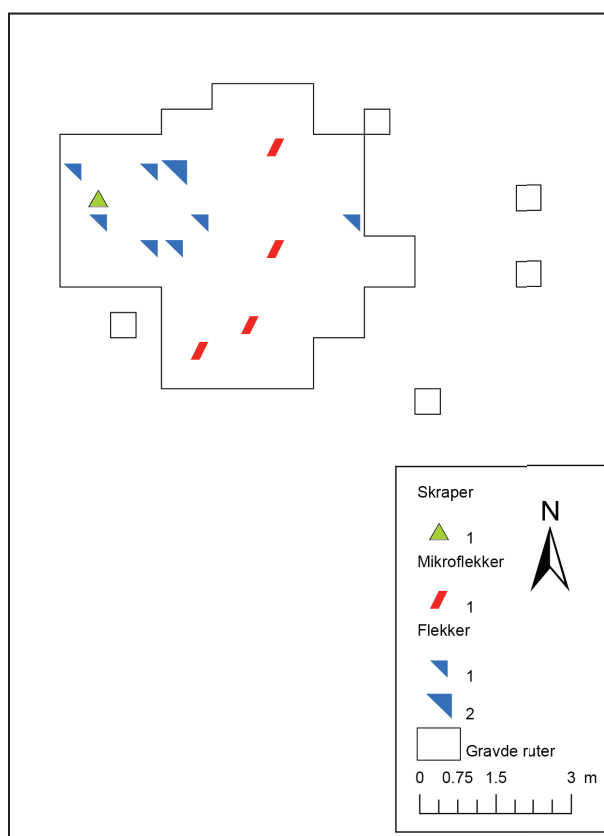
Figure 7.6. Find distribution. All finds (top left), flint types T1–T3 (top right), flint types T4–T6 (bottom left) and flint types T7–T9 (bottom right).

nær stranden. Strandlinjekurven tilsier en datering til om lag 8200–8000 f.Kr. (9000–8800 BP), altså tidlig mellommesolittisk tid.

Langsmed store deler av den norske kystlinjen er lokaliteter fra denne delen av steinalderen transgrederte, og i de områder hvor landhevingen har vært kontinuerlig, er det få lokaliteter som er blitt undersøkt. Overgangen mellom tidligmesolitikum og mellommesolitikum er derfor ikke godt kjent. Flekkemateriale fra mellommesolittisk tid blir ofte beskrevet som mer regulært sammenlignet med tidligmesolittisk flekkemateriale. Tidligmesolittisk teknologi kjennetegnes av direkte slag, med enten myk eller hard hammer på kjerner med spiss plattform, mens man i mellommesolittisk tid produserte flekker med indirekte teknikk eller trykkteknikk på koniske kjerner med rett plattform (Bjerck 1983; Jakslund 2001; Waraas 2001). Attributtanalyser fra enkelte av lokalitetene fra E18 Brunlanes-prosjektet viser at indirekte teknikk kan ha inngått i repertoaret også i tidligmesolittisk tid, men sammenlignet med littisk materiale fra mellommesolittiske lokaliteter er andelen vesentlig lavere (Jakslund under utgivelse). Flekkemateriale fra mellommesolittiske lokaliteter i Norge viser at indirekte teknikk / trykkteknikk og flekkeproduksjon på koniske kjerner opptrer tidligere i Norge enn i Sør-Skandinavia, og dette er satt i sammenheng med østlig innvandring fra Baltikum og Vest-Russland i slutten av preboreal tid (Sørensen et al. 2013; Sørensen 2012). Flekkematerialet fra Nedre Hobekk 3 er beskjedent, men har attributter som tyder på bruk av indirekte myk teknikk. Det foreligger makroflekker, smalflekker og mikroflekker av samme flinttype, og dette tyder på en kombinert flekke- og mikroflekkeproduksjon. Den spisse plattformvinkelen som er karakteristisk for tidligmesolittisk flekkeproduksjon, er ikke observert på flekkematerialet fra lokaliteten.

TOLKNING AV LOKALITETEN SETT I LYS AV FUNN, STRUKTURER OG AKTIVITETSOMRÅDER

Den lave funnmengden og den generelle funnspredningen taler for at funnmaterialet fra Nedre Hobekk 3 er avsatt i forbindelse med et enkeltbesøk. Andelen cortex er lav, og det er identifisert få primære avslag, noe som tyder på at menneskene har hatt med seg ferdigpreparerte kjerner/blokker av flint til lokaliteten. Flinttypene T2 og T4 har de lengste reduksjonssekvensene. Avfallsmaterialet viser at det har foregått en formgivning av en større blokk/emne av flinttypen T4. Det ser ut til å ha blitt produsert flekker av både T2 og T4, men disse flekkkjernene er tatt med videre. Dette underbygger lokalitetens

Figur 7.7. Skrapers og flekkematerialet.
Figure 7.7. Scrapper and blades.

begrensede brukstid og vitner om et mobilt bosetningsmønster. Det ble gjort få redskapsfunn på lokaliteten, men disse viser at det også kan ha foregått andre aktiviteter enn flintknakking på lokaliteten.

SUMMARY

Nedre Hobekk 3 is situated 73 m.a.s.l. on a slightly saddle-shaped terrace, limited by rising terrain to the north and a steep slope to the south. The site has a small size and covers 28,5 m². The site is considered to be thoroughly investigated.

A total of 449 lithic finds were recorded. Flint is the only raw material used. Only two formal tools were identified—a scraper and a retouched blade. The rest of the material consists of a few blades and debris.

The local shoreline displacement curve dates the site to the Early Middle Mesolithic period, ca. 8200–8000 BC (ca. 9000–8800 BP). Few finds and limited size suggest that Nedre Hobekk 3 was visited briefly by a mobile group that was part of a larger settlement system.